ต้นยมหิน

ต้นไม้ประจำจังหวัดแพร่

ความเป็นมา

ต้นยมหินเป็นต้นไม้ที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถพระราชทานเพื่อปลูกเป็นไม้มงคลประจำจังหวัดแพร่ แต่ประชาชนจังหวัดแพร่ส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยทราบถึงรายละเอียดของต้นยมหินมากนัก

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของต้นยม

ทรงต้น

ยมหินจะมีลำต้นเปลาตรง สูง 15–25 เมตร เปลือกนอกมีสีน้ำตาลถึงน้ำตาลดำ ที่เป็นกล้าไม้ (seedling) จะมีเปลือกเรียบ แต่จะมีรอยแตกเป็นร่องตามยาว และต่อมาจะแตกเป็นเกล็ดรูปสี่เหลี่ยมเมื่อยมหินมีอายุเพิ่มมากขึ้น เปลือกในสีแดงออกน้ำตาลหรือชมพู กระพี้ (sapwood) มีสีเหลืองคล้ายฟางข้าว แก่นไม้(heartwood)สีเหลืองเข้มถึงน้ำตาลแดง

ใบ

ใบของต้นยมหินจะเป็นใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ มีขนาดยาวประมาณ 30–50 เซนติเมตร มีใบย่อยที่ออกตรงข้ามกัน 4 – 10 คู่ และที่ปลายก้านอีก 1 ใบ ใบย่อยแต่ละใบในระยะกล้าไม้จะมีขอบใบหยักลึกคล้ายฟันเลื่อยใบย่อยที่เป็นใบแก่จะมีรูปร่างใบแบบรูปไข่ (ovate) หรือรูปขอบขนาน (oblong) ฐานใบกลม (round) หรือ มน (obtuse) ปลายใบแหลม (acute) ท้องใบมีขนเล็กน้อย หลังใบมีขนอ่อนนุ่ม 2 ชนิด ชนิดแรก มีลักษณะเป็น

ขนยาว ปลายแหลม อ่อนนุ่ม ส่วนขนอีกชนิดหนึ่งจะมีจำนวนน้อยกว่าและสั้นกว่า มีลักษณะปลาย ขน แข็งกว่า ขึ้นปกคลุมด้านหลังใบเป็นจำนวนมาก ผิวใบเมื่อแก่จะเกลี้ยง เส้นแขนง ใบย่อย 8–10 คู่ ก้านใบยาวประมาณ 2–8 มิลลิเมตร

ช่อดอก

ดอกมีลักษณะเป็นช่อ เกิดที่มุมของกิ่งอ่อน หรือที่ปลายกิ่ง มีความยาวประมาณ 10–30 เซนติเมตร กิ่งหลักของช่อดอก (primary branches) ยาวประมาณ 16 เซนติเมตร กิ่งย่อย(secondary branches) ยาวประมาณ 4 เซนติเมตร ดอกมีกลิ่นหอม มีความยาวประมาณ 1.5 เซนติเมตร เป็นดอกชนิดมีเพศ(unisexual) และดอกสมบูรณ์เพศ (bisexual) ก้านดอก(pedicels) ยาวประมาณ 3 – 4 มิลลิเมตร กลีบเลี้ยง (calyx) มีสีเขียวออกม่วง มี 4 – 5 กลีบ กลีบเลี้ยงปลายมน(obtuse) กลีบดอก (petals) มี 4 – 5 กลีบ อยู่แยกกันเป็นอิสระ มีความยาวมากกว่ากลีบเลี้ยง มีรูปร่างเป็นแผ่นยาวแต่แคบ ปลายมนมีสีเขียวอ่อนหรือสีเหลืองอ่อน มีขนสั้น ๆ ขึ้นปกคลุมทั่วทั้งกลีบดอก ก้านชูเกสรตัวผู้(stamina tube) มีลักษณะรูปทรงกระบอก ปลายเรียวแหลม มีขอบหยักเล็กน้อย เกสรตัวผู้(anthers) จะติดอยู่บนขอบทรงกระบอกนี้ ไม่มีขน มีสีเหมือนกลีบดอก รังไข่(ovary) เป็นแบบรังไข่เหนือวงกลีบ(superior ovary) รูปทรงคล้ายแจกัน(flask – shaped) ภายในมี 3 – 5 ช่อง (locule) แต่ละช่องจะมีไข่ (ovule) เป็นจำนวนมาก ก้านชูเกสรตัวเมีย(style) ยาวแคบ ตรงบริเวณปลายจะมีรอยหยัก(ridge) แบ่งออกเป็น 3 – 5 หยัก มีน้ำเหนียว ๆ และมีขนอ่อนนุ่มปกคลุม

ผล

ผลเป็นแบบผลแห้งมีเปลือกแข็ง (capsule) สีน้ำตาล มีรูปทรงแบบไข่ ขนาดยาวประมาณ 2.5 – 5.0 เซนติเมตร และมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 3 – 5 เซนติเมตร บริเวณส่วนปลายแหลมเล็กน้อย ผลเมื่อแก่จะมีสีดำ ผลแก่จะแตกออกจากส่วนปลายเป็นเสี่ยง ประมาณ 3– 5 เสี่ยง ภายในผลแบ่งออกเป็น 3 – 5 ช่อง

เมล็ด

เมล็ดมีลักษณะแบน เป็นแผ่นบาง ๆ สีน้ำตาล มีความยาวเป็น 2 เท่าของความกว้าง ในแต่ละช่องของผลจะมีเมล็ดอยู่ประมาณ 60 – 100 เมล็ด การเรียงตัวของเมล็ดจะเรียงสลับกันระหว่างส่วนหัวและปลายเมล็ดที่อยู่ในช่องแต่ละช่อง

การใช้ประโยชน์

เนื้อไม้ของยมหินมีสีน้ำตาลอมเหลือง เป็นมัน เนื้อละเอียด ไสกบตกแต่งง่าย ชักเงาได้ดี เป็นไม้ที่เหมาะสำหรับงานที่ใช้ในที่ร่ม ไม่ควรให้ส่วนหนึ่งส่วนใดสัมผัสกับดิน เนื้อไม้ ไม้ท่อน และไม้แปรรูปของยมหินเป็นไม้มีค่าทางเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่ใช้ในการทำเฟอร์นิเจอร์ที่มีราคาแพง ใช้ในการก่อสร้างบ้านเรือน ทำเสาขื่อ รอด ตง ประตู หน้าต่าง ปูพื้นห้อง ทำด้ามเครื่องมือ ใช้ในการทำกล่องใส่ใบชา ไม้อัดและลังบรรจุของต่าง ๆ และใช้ในงานโครงสร้าง

ภาพดอกยมหิน

ภาพเรือนยอดยมหิน

ภาพต้นยมหิน

ภาพต้นยมหิน

ที่มา : กลุ่มงานวิชาการ สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 13 (แพร่)
กลุ่มอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
ปรับปรุงข้อมูล : เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2555